ئەوەی نەدەبوو رویدایەوە ئەوەشی دەبوو بکرایە … نەوزاد جەمال

ئەوەی ئێستە لەئارادایە، جگەلە داتەپینێکی سەرتاسەری هیچیتر نییە. ئێمە ناتوانین هیچ ناوو ناونیشانێکی تری بۆ بدۆزینەوە. جگەلەوەی ئەم دۆخە ئەنجامی کۆمەڵێک هۆکارە. بەڵام داتەپینەکە بەئەندازەی مەترسیدارییەکەی، ئەوەندەش چاوەڕوانکراوە. تەنها کێشەکە لەوەدایە کە پێشبینی و ئامادەیی بۆ نەکراوە، دەنا دۆخەکە وەک رێگەیەک بەرەودۆزەخ بەرچاوە. هەر لەنەبوونی سیستمێکی فەرمانڕەوایی دروستەوە تا لاوازی دامەزراوەیی و فشەڵییان، لەنەبوونی حزبی مۆدێرن و کۆمەڵگەی مەدەنییەوە تا لاوازی تاکی هۆشیارو بەرپرسیار، بەشێکن لەهۆکارە خۆییەکان. بەڵام جگەلەمانەش، ناکرێت هۆکارە دەرەکییەکان نادیدەبگرین. چونکە بەسیستماتیکی و میکانیزمی جیا کار لەسەر پوچەڵکردن و لاوازکردنی ئەم بەشەی کوردستان کراوەو دەکرێت.

بەئاشکرا، دیارە کە ئاسایشی کۆمەڵایەتی و کولتوری، ئابوری و سیاسیمان خەرقکراوە. ئەوەی ئێستە لەلاوازی بڕیاردانی سیاسی و کەمدەستی چارەسەری ئابوریدا دەبینینەوە، چیننەوەی بەشێکی ئەو هەوڵەرێکخراوەیە. لێرەدا، باسەکە وتنەوەی وەهمی تەوری پیلانگێڕی نییە، بەئەندازەی ئەوەی کەخەرقەکە هێندە بەرجەستەو زەقدیارە، کە ئەجێندەکانی چیتر بۆ ئێمە شاراوەنین. دابەشبوونی ناوهەرێم بەکردەیی لەو رووەوە دیارە کەهەر حزبەی کەوتۆتە ئەجێندای دەوڵەتێکی جەمسەریی ناوچەکە.

کەواتە؛ ئەوەی نەدەبوو رووبدات، هاتەدی و ئێستەی لێکەوتەوە. بەڵام، ئەوەچییە کەدەبوو بکرایەو روینەداوە؟ هەڵبەت، ئەوەی دەبوو بکرایە، بریتییە لەگۆڕانکاری گشتگیرو لەسەروو هەموشیانەوە بەلاداخستنی پرسە هەڵپەسێراوەکان. لەمەشەوە، پێشخستن و چاودێکردنی سێکتەرەکانی بنەڕەتییەکان هەر لەژێرخانی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی و کولتورییەوە تا بنەماکانی دروستکردنی هاوڵاتی و تاکی سەربەخۆ.

ئەگەر سەرنجی پەروەردەوخوێندن بدەین، دەبینین پەروەدەی ئێمە

مرۆڤی وەک بوونەوەرێکی بەهادارو چەقی ژیانی نەکردەتەوە ئامانج. بەڵکو، لەخوێندنی بنەڕەتییەوە تازانکۆ پێداگیری لەوەرگرتنی زانیاری و پێدانی ئامۆژگاری سەدەکانی ناوەڕاستکراوە. جگەلەوەش، لەلای نەوەی ئەمڕۆ سەرجەم ماناکانی کوردبوون، مرۆڤبون، نیشتمان، خەبات، داکۆکی لەمافەکان بوونەتە شتی لاوەکی و قەزەوەن. هاوکات، دیاردەی بەرخۆری دەگاتە ئەوەی کە هەمووچاوەڕێبین و هیچیش نەیەت! بەداخەوە، دیمەنەکان بۆتە ئەوەی کۆمەڵگەی کوردسانی دەرەزەکەر، چاولەدەرو دەستپانکەرەوەیەکەو هیچ پۆتەنسیاڵی خۆژیاندن و سەرپێخۆوەستانی تێدانەبێت.

بەڵام، لەبەرامبەر ئەم داتەپینەدا، زمانێکی سیاسی دابەشبوو دەیەوێت راستییەکان ئاوەژووبکات. بۆیە، ئەم دیاردەیە بە'بێمانابوونی زمان' ناودەبەم. ئەمڕۆ، ووتن بووتە ناماقوڵییەکی رێکخراو. ئەوەی ناوی چاوەڕێکردن و خۆڕاگرییە، بۆتە بڵقی سەرئاو. باسکردنی هیواوئومێد جۆرێکە لەوەهم. پێناسەی ژیانی باش، درۆیەکی راستەو رەشبینی بوەتە پیشەیەکی بێبەرامبەر. هەموو ئەم بێمانایانەو هیتریش، ئیش لەسەر هەڵتەکاندنی بونیادی کەسێتی ئەمە دەکەن.

یەکێک لەو بێمانایانەی زمان، لەوەدایە بارودۆخی سەخت و نامرۆڤانەمان، بەقەیران وەسفکەین. وشەی قەیران بە دۆخی مرۆیی و سیاسی ئێمە نابێت. چونکە، هەموو قەیرانیک هۆو ئەنجامی هەیە. هاوکێشەیەکە کەرێگەچارەی سەرەتایی و کۆتایی خۆی هەیە. لەپرسراو بەرپرسیاری تێدایە کە کێبەرپرس و دامەزراوە هۆکاری قەیران و چارەسەر دەگرێتە ئەستۆ. جگەلەوەش، ئەو زمانە سیاسی و حزبئاساییەی ئەمڕۆ توانای نیشاندانی راستی و شتەکانی نییە. چونکە، ئەوەندە کەڵەوارو دابەشبووە لەنێوان بەرەی خێرو شەڕدا، لەنیوان نەفرەت و پێداهەڵداندا کە ئیتر پانتایی بیرکردنەوەی سەربەخۆی نەهێشتەوە.

سەرەڕای ئەوەی کەزمانی دەربڕین لەبارەی کێشەکانەوە، بەئاڕاستەی شاردنەوەو پەردەپۆشکردنی راستییەکان کاردەکات. لەگوتاری حزب و سەرکردەکانیدا، بەردەوام بیرکردنەوەی ناڕوون و نادیارکراو بەبەکارهینانی دەستەواژەی فرەواتاو جیاواز دەخوێنینەوە. دیارە، ئامانجیش خۆدزینەوەیە لەبەرپرسیارێتی کێشەکان و خستنە ئەستۆی ئەویترە. فڕێدانی تۆپەکە بۆ گۆڕەپانی لایەکەیترە، لەکاتێکدا هەردووبەرە رکابەرەکە، دەیانەوێت ئیعتراف بەیەکتربکەن تا خۆڕادەستکات یا بەمەرجەکانی پێشووتر رازیبێت!

ئەمەش بنەمایەکی دروستی دانوستان نییە. لەم سەنگەوە، بەکارهێنانی وتەی کێشەیی وەک “ئەمڕۆ کوردستان لەمەترسی و هەڕەشەدایە، یا پیلانگێڕی و دوژمنی ناوخۆ، هتد لەئارادایە. ئەمانە، بەجۆرێک درێژەدانە بەدۆخەکە. ئیدی، زمان نەک بەقسەی فەیلەسوفی ئەڵمانی'هایدگەر' کە “هەڵماڵینی راستی بوونە”، بەڵکو لەزاری سیاسی و میدیاکانیانەوە دەمامکێکە کەدواجار لەڕێی دەربڕینی ریتۆریکییەوە، داپۆشینی راستییەکانە. لەباتی بەکارهێنانی ژیربێژی، بەڵگەو سەلماندنی راستییەکان هەبێت، گەمە بەهەست و هەڵچوون و نەستی مرۆڤەکانمان دەکرێت. لەئاکامدا، سەرچاوەی کێشەکان بەرەو نادیار دەبرێن. ئیتر بەهۆی ئەو زمانە سیاسییەوە کە ئەمڕۆ لەمیدیاکانیانەوە پەخشدەکرێن، ئێمە دەکەوینە کۆمەڵگەی پاش راستییەکانەوە. کۆمەڵگەیەک کەدابەشبووە، ماناکانی مانەوەو ژیانێکی شیاو سەقامگیری ئەو زمانبەندییەوە لەدەستداوە.

پاش منجەی لایەنەکان، ئێستە کێشەکان سەوەی ژیانی خۆیان تەواوکردووە. ئیتر بەرپرسەکان چاوەڕێی چین؟ کە قوربانی سەرتاسەری لەئاستی سێکتەرەکانی پەروەردە (بەراگرتنی بەهۆی مانگرتنەوە یا بەردەوامبوون کەسست و بێگیانە) درا. کە کەرتی تەندروستی و فەرمانگەکان بەگشتی ئیفلیجن. کاتێک وەبەرهینان و کەرتەکانی تریش پوکانەوە، ئیتر نۆرەی بەرپرسەکانە کە ئەوانیش قوربانی خۆیان بدەن.

جا بەسامانەکانیان، یا پێگەکانیان یا بەخواست و چاوەڕوانییەکان بێت. ئەمەش واپێوستدەکات سەرکردەسیاسییەکان، بەرپرسەکان لەو گۆشەگیرییەی بیرو نەستیان بێنەدەر. سیاسەت لەواقیع و لەگەڵ یەکتریدا دەکرێت، نەک تەنها بەخولیایەکی ناخەکی.
ناکرێت، خۆیان بەسەرکردەو بەرپرس بزانن، لەپێناو چاکەی گشتیدا توانای بڕیارو سازشکردنیان نەبێت. ناشبێت لەوەزیاتر ژیانی خەڵکی بوەستێنن، خۆشیان رادەستی رەوتی رووداوو دۆخەئاڵۆزەکە بکەن. ئەمڕۆ ئەستەمە هەر بەتاکەکەسێک سەرکەوتنی سەرتاسەری بەدەستبهێنێت. لەکاتێکدا دەکرێت کەسێک ماڵوێرانی و تێکشکان بەسەر گەلێکدا بهێنێت. بینینی بەرژەوەندی و گرفتەکان بەشێوەیەکی تاکلایەنە، ئیفلیجکردنی توانای بریاردان و چارەسەرکردنیشە.

ناهەقییەکی گەورەیە گەردنی ئەو هەموو مرۆڤە، بخەنەژێر بەزەیی هەلومەرجە ناوخۆیی و دەرەکییەکانەوە. مەترسی نەوخۆیی ئەمڕۆ هاوشانە بەهی دەرەکی، ئەمەش کانگەی مەترسیکەیە کەتەنها لایەکیان ببینیت. دەبێت وەک شاعیری ئەڵمانی ‘هۆڵدەرلین’ ئەو راستییە بزانن کە:

‘لەکوێ مەترسی هەبوو، لەوێش رزگاری نەشونمادەکات’.